

Saksbehandler: Gard Lindseth

Kirken og den økonomiske globalisering (oppfølging 2008)

Bakgrunn

I 2007 vedtok Kirkemøtet uttalelsen "Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene" (KM 10/07). Vedtaket fra Kirkemøtet kommer med en rekke etiske utfordringer på det makroøkonomiske plan. Den tar opp flere konkrete saker og ber bl.a. norske myndigheter arbeide for betingelsesløs sletting av all illegitim gjeld og å utvikle petroleumsfondet i en slik retning at det i større grad kan komme de fattigste i verden til gode. Bakgrunnen for saken var utfordringer fra kirker i fattige land kanalisert gjennom Kirkenes verdensråd. I dokumentene til denne saken ble det orientert om globaliseringens positive og negative sider. Det ble referert til at Jesu liv og lære hadde fokus på de fattige, på de som faller utenfor og er ofre for urettferdige strukturer.

KM-sakens primære adressat er norske myndigheter og ansvarlige politiske aktører, som utfordres til å reformere det globale handels- og finanssystemet. Til slutt i vedtaket (punkt 8 og 9) pekes det også på det særskilte ansvaret Den norske kirke har for å jobbe videre med denne tematikken. Orienteringssaken til årets kirkemøte presenterer hva som er gjort i de sentralkirkelige råd på dette feltet siden KM 2007.

Oppfølging i 2008

Mediedebatten etter Kirkemøtet 2007

I tiden etter Kirkemøtet fulgte det en oppfølging av denne saken i pressen. Avisen Dagens Næringsliv skrev på lederplass 8. desember 2007 at Kirkemøtet manglet kunnskap om tematikken og at kirken ikke ser "ut til å ha fått med seg at liberaliseringen av verdensøkonomien de siste tiårene faktisk har løftet hundrevis av millioner mennesker ut av lutfattigdom". I et svarinnlegg, lagt ut på www.kirken.no skrev MKRs leder Ingrid Vad Nilsen og rådgiver i MKR Gard Lindseth bl.a.

Kirken er ikke partipolitisk, men det er feil å tro at kirken ikke er politisk. Det å forholde seg passiv og ikke ta stilling – og særlig i så alvorlige spørsmål som global urettferdighet – er også en handling. Det er et valg om å ikke bry seg. Noen ganger vil det å bry seg innebære å adressere de strukturelle og institusjonelle faktorer som krenker menneskeverdet eller holder folk nede [...] Dagens Næringsliv skriver at (økonomisk) liberalisering har løftet hundrevis av millioner ut av fattigdom. Det kan være riktig. Men det er i alle fall også riktig at dagens globale handels- og finanssystem, representert ved IMF, Verdensbanken og WTO, ikke i tilstrekkelig grad kommer de fattigste til gode. Disse institusjonene har i særlig grad blitt kritisert for

ulike sider av sin behandling av fattige land, mangel på demokratiske prosesser og manglende legitimitet knyttet til de markedsliberale løsninger som anbefales fattige land. Eksempelene er mange fra land som har blitt tvunget til å følge IMF og Verdensbankens krav om liberalisering og privatisering. Det er derfor det må spørres om denne politikken fungerer.

Dagens Næringsliv fulgte opp med en ny artikkel 26. januar 2008 hvor kommentator i avisen Kjetil Wiedswang på nytt kritiserer Den norske kirkes analyse, og påpeker at nyliberalismen har vist seg fortreffelig når det gjelder å løfte mennesker ut av fattigdom. Leder i Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP), Raag Rolfsen, forsvarte Kirkemøtets vedtak med et innlegg som sto på trykk i Dagens Næringsliv 4. februar 2008. Raag Rolfsen skrev bl.a. følgende sitt innlegg:

Ikke ett sted sier Kirkemøtets vedtak det DN og Wiedswang ønsker å høre for at de skal få sagt det de ønsker å si, nemlig at liberaliseringen av verdensøkonomien ikke har ført til vekst. Tvert imot, i det bakgrunnsdokumentet for Kirkemøtets vedtak som Wiedswang kritiserer, står det eksplisitt: "Nedbygging av handelshindringer, åpning for konkurranse og friere flyt av ideer, arbeidskraft og varer kan føre til en frigjørende sosial utvikling"[...]. Kirkens krav om mer globalt demokrati, demokratisering av de globale finansinstitusjonene, aktørlikeverd og lokal og nasjonal medbestemmelse, kan faktisk hevdes å være mer genuint liberalistisk enn DN's syn. [...] Bunnlinjen er at sammenhengen mellom globalisering, liberalisering, styresett, bærekraftig vekst og rettferdighet er så kompleks at det er umulig å komme med så bombastiske vurderinger som DN gir uttrykk for. Økt og friere handel fører til bærekraftig vekst gitt visse betingelser. Det er disse betingelsene kirken ønsker en dialog om. Kravet om rettferdighet handler ikke om politisk fløytilhørighet. Som en av mange aktører i sivilsamfunnet sitter ikke kirken med hele bildet i denne sammenhengen. Det er det heller ingen andre som gjør.

Kirkemøtesaken ble også omtalt i flere andre aviser, bl.a. med større oppslag i Vårt Land og Klassekampen. Ingrid Vad Nilsen, deltok også i en radiodebatt på NRK om forvaltningen av oljefondet.

KM-saken om økonomisk globalisering, sammen med KM-saken om miljø og klima, skapte også en diskusjon om kirkens politiske språk, noe som ledet til at MKR innledet sitt rådsmøte 22. mai 2008 med et eget seminar om tematikken. På møtet deltok tidligere statsminister Kåre Willoch, redaktør i Vårt Land Jon Magne Lund, og MKRs leder Ingrid Vad Nilsen med innledninger.

AGAPE-prosessen

På Kirkenes verdensråd (KV) generalforsamling i Harare i 1998 ble det satt i gang en prosess som forsøker å svare på spørsmålet om hva som er kirkens rolle i den økonomiske globaliseringen. Dokumentet AGAPE (Alternative Globalisation Addressing Peoples and Earth), som ble presentert i forkant av KV's generalforsamling i Porto Alegre i februar 2006, er et foreløpig resultat av denne prosessen. På generalforsamlingen ble det en del strid om dette dokumentet, og KV erkjente at AGAPE-dokumentet ikke på alle punkter er blitt et samlende dokument for kirker i nord og sør. Det ble dermed besluttet å føre AGAPE-prosessen videre, ikke minst for å sikre at også flere europeiske kirker

kunne føle et større eieforhold til måten KV behandler spørsmål knyttet til økonomisk globalisering.

Den norske kirke er nå meldt inn som en viktig og seriøs aktør i AGAPE-prosessen i KV. KISP-rapporten "Kirken og den økonomiske globaliseringen", som var bakgrunnsdokument til Kirkemøtesaken om økonomisk globalisering, er oversatt til engelsk og sendt ut til samarbeidskirker og andre kirkelige partnere. Dokumentet har blitt godt mottatt i KV, som ser på KISP-rapporten og KM-vedtaket som en bekreftelse på at Den norske kirke tar AGAPE-prosessen seriøst. Raag Rolfsen deltok på en AGAPE-konferanse i Tanzania november 2007 og presenterte Dnks ståsted i forhold til de spørsmål som AGAPE-prosessen tar opp. Lederen i KISP er også blitt deltager i en referansegruppe som skal jobbe videre med AGAPE-prosessen i KV i årene som kommer. Det jobbes i første rekke frem mot en større europeisk konsultasjon i 2010, hvor Den norske kirke vil spille en viktig rolle.

Deltagelse i prosessen frem mot FNs toppmøte om Finansiering for utvikling

Gjennom Forum for utvikling og miljø (ForUM) har Mellomkirkelig råd i 2008 vært deltager i en arbeidsgruppe med formål å følge og gi innspill til norske posisjoner i FNs toppmøte om Finansiering for utvikling (FFD) i Doha, Qatar 29. november – 3. desember 2008. ForUM har laget et notat med posisjoner på finansiering for utvikling blant ForUMs medlemmer, og dette er utgangspunkt for å påvirke norske myndigheter og internasjonale posisjoner forut og under møtet i Doha.

Mellomkirkelig råds engasjement i denne prosessen er en naturlig måte å følge opp vedtaket som ble gjort på Kirkemøtet i 2007 om økonomisk globalisering som utfordring til kirkene, siden Doha-møtet er årets viktigste internasjonale begivenhet for å fremme global solidaritet og en mer rettferdig økonomisk fordeling. KISP har også behandlet Doha-møtet, og kom med en uttalelse på sitt møte 11.- 12. september 2008. I uttalelsen oppfordrer KISP norske myndigheter til å prioritere følgende mål i forberedelsen til og under FFD-toppmøtet i Doha:

- Den ulovlige kapitalflukten fra fattige land som følge av korrupsjon og skatteunndragelse må ta slutt: Smutthullene i reguleringen av multinasjonale selskaper må tettes, og en må få å en bukt med skatteparadisene.
- Nye finansielle overføringer til de fattige land må komme som *et tillegg* til allerede vedtatte mål for utviklingshjelp, og slike overføringer må sees i lys av arbeidet for å redusere klimautslippene og å tilpasse seg til klimaendringene.
- Likestillingsperspektivet må integreres i finansiering for utvikling, slik at kvinner i like stor grad som menn tjener på utviklingen.
- Få på plass en arbeidsgruppe i FN som kan arbeide for internasjonale regler for ansvarlig utlån og sletting av illegitim gjeld.

KISP utfordret KNIF

Med utgangspunkt i KMs vedtakspunkt " *Vi ber norske myndigheter arbeide for et reformert globalt finanssystem, der (...) kampen mot korrupsjon og skatteparadis støttes,* engasjerte KISP seg i en sak i forhold til Kristen-Norges Innkjøpsfellesskap (KNIF). KISP merket seg at KNIF, hvor Den norske kirke er medlem, har etiske retningslinjer som ikke har tatt opp i seg den utviklingspolitiske problemstillingen rundt bruk av skatteparadis. KISP ønsker seg et sterkt kirkelig engasjement for å få bukt med at

selskaper plasserer pengene sine i skatteparadis. Kampen mot skatteparadis er særdeles viktig for å få til en mer global rettferdig fordeling. På denne bakgrunn utfordret KISP KNIF til å se på sin samarbeidsportefølje og fjerne selskaper som har på en eller annen måte er tilknyttet skatteparadiser.

Saken ble tatt opp på KNIFs årsmøte i april 2008, der det ble vedtatt å oversende anmodningen til KNIFs styre for videre behandling.

Samtaler med Opplysningsvesenets fond (OVF)

Kirkerådet har i en årrekke hatt møter med OVF for å diskutere hvordan OVF forvalter fondet. Det ble i slutten av 2001 nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra Kirkerådet og OVF fond som i januar 2003 leverte en innstilling om nye og utvidede etiske retningslinjer. Med utgangspunkt i denne vedtok styret i OVF nye etiske retningslinjer eller retningslinjer for samfunnsbevisste investeringer (SBI) våren 2003. Retningslinjer spesifiserer hva fondet ikke skal investere i, samt hvilke positive og samfunnsnyttige investeringer en særlig bør investere i.

De etiske retningslinjene for Fondet inneholder imidlertid ikke et forbud mot å investere i skatteparadiser. MKR har, i lys av KM-vedtaket (jf saken om KNIF over), hatt møter med OVF for å diskutere hvorvidt OVF ser det som mulig å ta inn et slikt krav i de etiske retningslinjene for fondet. Det er ikke trukket noen konklusjoner her enda. Samtidig har disse møtene resultert i at OVF i sine anbudsrunder nå krever at de selskap som gir tilbud, er bedt om å angi hvor selskapet deres er registrert og hvilke tilsynsmyndighet de er underlagt. OVF går for tiden igjennom tilbudene fra en større internasjonal anbudsrunde for å se hvorvidt selskapene er lagt til skatteparadiser eller ikke.

Høring om de etiske retningslinjene for Petroleumsfondet.

Regjeringen har satt i gang prosessen med å evaluere de etiske retningslinjene for Statens pensjonsfond – Utland. I forbindelse med evalueringen har Finansdepartementet sendt ut et notat på offentlig høring. Kirkerådet har gitt høringssvar, og skrev i sitt brev bl.a. at ”Kirkerådet ønsker at prosessen rundt revidering av de etiske retningslinjene for Petroleumsfondet utnyttes til vurdering og utforskning av nye modeller for forvaltning av petroleumsformuen. Disse modellene bør sees i sammenheng med Norges miljø- og utviklingspolitikk”. Kirkerådet ba for øvrig regjeringen om å vektlegge følgende etiske hensyn i den videre forvaltningen av fondet:

- videreføre og styrke satsingen på eierskapsutøvelse,
- dagens prinsipper for uttrekk fra selskaper videreføres,
- muligheten for uttrekk fra selskaper styrkes i de situasjoner der eierskapsutøvelsen ikke har praktisk virkning,
- en betydelig andel av investeringene rettes mot positiv filtrering på fornybar energi og relevant klimateknologi samt utviklingsfremmede prosjekter i fattige land,
- man unnlater å investere i selskaper som opererer i skatteparadis og i såkalte ”hedge-funds” hvor en ikke kan spore pengenes plassering.

Fagdag for kirkelige og diakonale utdanningsinstitusjoner 9.10.2008

KUI (Den norske kirkes nord/sør-informasjon) har de siste par årene arrangert fagdag for kirkelige og diakonale utdanningsinstitusjoner om internasjonale spørsmål. Hensikten er å bidra til bedre å integrere kirkeforståelsen og de internasjonale teologiske, diakonale og kateketiske aspekt inn i undervisningen og læreplanarbeidet ved disse utdanningsinstitusjonene.

Hovedtema for fagdagen 2008 er *Kirken og den økonomiske globaliseringen* som en oppfølging av KM-vedtakene i 2007 ("Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene" og "Truet liv – troens svar"). Hovedinnleder er Dr. Agnes Aboum fra Kenya: *Economic Justice as an ethical challenge to church and church based education. Main topics: Poverty, wealth and climate change*. Fagdagen vil også inneholde en metodisk tilnærming: Hvordan formidle temaene omkring globalisering, økonomisk rettferd og klima/miljøspørsmål inn i kirkelig utdanning.

Liturgimateriell om økonomisk rettferdighet

KUI har på bakgrunn av KM 10/07-saken utviklet 4 enkle andakter / liturgiske refleksjoner om hvordan Gud vil skape økonomisk rettferdighet i vår tid:

- 1) En kristen plikt? (basert på Luk 19, 1-10 Sakkeus)
- 2) Rikdommens dilemma (basert på Luk 12, 13-21 Lignelsen om den rike bonden)
- 3) Gode forvaltere? (basert på Matt 25, 14-30 Lignelsen om talentene)
- 4) Forvaltning av verdier (basert på 1 Mos 39, 41,37-57 Josef i Egypt)

I tillegg er det oversatt en liturgi for "Rettferdighet på den globale markedsplass" fra Iona, Wild Goose publikasjonen "Holy Ground".

Liturgimateriellet vil være å finne på KUIs nettside www.kui.no

Studiemateriell i samarbeid med Presteforeningen

I samarbeid med Presteforeningen pågår et arbeid med å utarbeide et nettbasert studieopplegg til bruk ved prestesamlinger og andre studiesamlinger i menighetsråd, stab, bibelgrupper o.a. grupper i menigheten. Arbeidet søker å bygge videre på KM-vedtakene i 2007 ("Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene" og "Truet liv – troens svar"), og temaene vil være:

1. Klimaets Gud?
2. Levestandard og livskvalitet
3. Klima i gudstjenestene?
4. Skaperverk, miljø og diakoni
5. Økologisk kristologi
6. Kirkens politiske røst i klima- og miljøspørsmålene

KISP-rådgiver og prosjektleder i KUI er med i arbeidsgruppen i tillegg til en representant fra Kirkerådets sekretariat, Misjonshøgskolen og Presteforeningen. Opplegget vil være tilgjengelig på nett www.klimakirken.no fra ca. 1. januar 2009.